

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ. การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน: โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: Mild Publishing, 2538.
- กาญจนา แก้วเทพ. มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนา: พลังสร้างสรรค์ในชุมชนชนบท. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รุ่งเรืองสารการพิมพ์, 2530.
- โกโก วนากกร. เจ้าของรีสอร์ทสักสวยกลางดอย. อายุ 61 ปี. สัมภาษณ์. 14 ธันวาคม 2552.
- ขวัญใจ ไทยทอง. "แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม". ในเอกสารประกอบการเรียนการสอนภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545. เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์
- คณิชา รอดเรืองศรี. ความสัมพันธ์ระหว่างการทำกิจกรรมทางสังคมและการใช้พื้นที่ในชุมชนของชาวไต บ้านเมืองปอน จ.แม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- คณินิจ ศรีบัวเยี่ยม, และคณะ. ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมของประชาชนและกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลาคม, 2544.
- จ๋อละ สุรินทร์. อดีตช่างไม้ และผู้เฒ่าผู้แก่. อายุ 80 ปี. สัมภาษณ์. 4 พฤศจิกายน 2552 และ 2 ธันวาคม 2552.
- จำนง สุธรรม. แก่ฝ่ายและหล้าสอ. อายุ 62 ปี. สัมภาษณ์. 11 ธันวาคม 2552.
- ณรงค์ คำคุณ. หัวหน้ากลุ่ม8บ้านปางหมู และหัวหน้าวัฒนธรรมชุมชนบ้านปางหมู. อายุ 64 ปี. สัมภาษณ์. 7 ธันวาคม 2552.
- ดวงจันทร์ อภาวัฐธรม์ เจริญเมือง. เมื่อยังยืนในเอเชีย แนวคิดและประสบการณ์จากเมืองนาราและบาหลี. พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์, 2547.
- ทองอ่อน ภักดีกำสาม. ประธานกลุ่มตดเย็บเสื่อไตและหัวหน้ากลุ่มวัฒนธรรม. อายุ 58 ปี. สัมภาษณ์. 26 พฤศจิกายน 2553.
- ทูนละ บุรุษ. สล่าตีอกลายไตและผู้เฒ่าผู้แก่. อายุ 80 ปี. สัมภาษณ์. 5 ธันวาคม 2552.
- นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น. องค์กรชุมชน: กลไกเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: แพลน พับลิชซิง, 2540.
- นันทิยา หุตานูวัตร, ณรงค์ หุตานูวัตร. การพัฒนาองค์กรชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2546.

มรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย. หน้า 250-264. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2547.

ยศ สันตสมบัติ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: วิทอินดีไซน์, 2547.

ยุกติ มุกดาวิจิตร. อ่าน วัฒนธรรมชุมชน: วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน, 2548.

รัตนา สุธรรม. แม่สีล. อายุ 57 ปี. สัมภาษณ์. 27 พฤศจิกายน 2552.

รัศมี รัตนไชยานนท์. อิโคโมสกับบทบาทของเครือข่ายการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2549.

วรรณศิลป์ พีระพันธุ์. กลยุทธ์ในการฟื้นฟูชุมชนริมน้ำ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

วรรณศิลป์ พีระพันธุ์. แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนอัมพวา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

วรรณศิลป์ พีระพันธุ์. เอกสารประกอบการเรียนการสอนวิชาการอนุรักษ์ชุมชนเมือง.

ภาควิชาการวางแผนภาคและเมืองมหาดบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.

วดิน อิงคพัฒนากุล. การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2548.

วัฒนธรรม, กระทรวง. มุมมองด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2552.

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน. พิมพ์: กรมศิลปากร. พิมพ์ครั้งที่ 1, 2542

วิทยา ดวงธิดา. การอนุรักษ์ชุมชนไทยจีน บ้านลันก้างปลา จ.เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์มหาดบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.

ศรีพรรณ เกตุรา. สล่ายาไต. อายุ 58 ปี. สัมภาษณ์. 26 พฤศจิกายน 2552.

ศรีศักดิ์ วลลิโกดม. สยามประเทศ : ภูมิหลังของประเทศไทยตั้งแต่ยุคศึกดำบรรพ์จนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาอาณาจักรสยาม. สุจิตต์ วงษ์เทศ, บรรณาธิการ, กรุงเทพฯ: พิษณุเศ พรินต์ติ้ง เซนเตอร์, 2543.

สุรพล ทัดชัย. เจ้าของเอ็นไทยใหญ่ 100 กว่าปี. อายุ 48 ปี. สัมภาษณ์. 29 พฤศจิกายน 2552.

สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน. กรุงเทพฯ: เจริญ
วิทย์การพิมพ์, 2540.

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์. รากฐานแห่งชีวิตกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน,
2533

สาม บุญคำ. ปู่เจ้าเม็ง. อายุ 83 ปี. สัมภาษณ์. 19 ธันวาคม 2552.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

พิมพ์ครั้งที่ 1. เชียงใหม่: เจริญวัฒนธรรมการพิมพ์, 2549.

เสงี่ยม แข็งแรงดี. ผู้เฒ่าผู้แก่และประธานกลุ่มตัวแปหล่อแปจ้อ. อายุ 68 ปี. สัมภาษณ์.
7 ธันวาคม 2552

องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู. ข้อมูลหมู่บ้าน บ้านปางหมู หมู่ 1 ตำบลปางหมู
อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน, 2552.

องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู. แผนพัฒนาสามปี(พ.ศ.2552-2554) องค์การบริหาร
ส่วนตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. แม่ฮ่องสอน, 2552.

อรศิริ ปาณินท์. สถาปัตยกรรมใต้. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ประชาชน, 2539.

อนุยุตสังฆกิจ, พระครู. เจ้าอาวาสวัดปางหมู. สัมภาษณ์. 6 ธันวาคม 2552.

อนุเทพ จินา. ที่ปรึกษากลุ่มเยาวชน. อายุ 40 ปี. สัมภาษณ์. 30 พฤศจิกายน 2552.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. พลวัตของชุมชนในการจัดการทรัพยากร: สถานการณ์ในประเทศไทย.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

โอง วิเชียรสุวรรณ. ผู้ผลิตถั่วเน่าแผ่น. อายุ 56 ปี. สัมภาษณ์. 7 ธันวาคม 2552.

ภาษาอังกฤษ

- Rappoport, A. "System of activities and system of settings", in Domestic Architecture and the use of space : an interdisciplinary. Edited by Susan Kent. Cambridge : Cambridge University press, 1990.
- Feilden, B M. and Jokilehto, J. Management Guidelines for World Cultural Heritage site. Italy: ICCROM.Rome RM, 1998.
- Famvel, B D; R.Godschalk, D and J.Burdy, R. Mandating Citizen Participation in Plan Making: six strategic Planning Choices, Journal of the American Planning Association. 69 , 3 (Summer 2003) : 245-264.
- Steward, C and Kaiser, E. Urban Landuse Planning. Chicago: University of Ellinois, 1972.
- Cohen, J. and N.t.Uphoff. Participation's Place in Rural Development 8. March. 1980.
- Sanoffç, H. Designing With Community Participation. Pennsylvania: Dowden, Hutchinson & Ross. 1987.
- Stovel, H. Approaches to Managing Urban Transformation for Historic Cities. Review of Culture. International Edition 4. October. 2002.
- Putt, N and Slade, S. Intangible Cultural Heritage and Museums, Giovanni Pinna. ICOM NEWS. 2003,16 \ 56 :p.4.
- Arnstein, S. Ladder of Citizen Participation. Journal of American Institute of Planner. 35 , 4 (July 1969) : 216-224.
- Silapacharanan, S, Jeffrey Campbell, W. Research Conference Proceedings on Asian Approaches to Conservation. Bangkok: Faculty of Architecture Chulalongkom University, 2006.
- Florain, S. Conservation and Rehabilitation of Urban Heritage in Developing Countries. HABITAT INTL Vol.20 No.3 Great Britain: Science Ltd, 1996.
- Uphoff, N.T., Cohen.J.M. and Goldsmith. A-State-of-the-art paper. Cornell University: Rural Development Committee Center, 1979.
- Aslan, Z Killick, R. Introducing Yong People to the Protection of Heritage Sites and Historic Cities: A Practical Guide For School Teachers In The Arab Region. ICCROM, 2006.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามโดยทั่วไปเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม :
กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 การทำกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน และมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล (ทำเครื่องหมาย / ด้านหน้าข้อความ)

1.1 เพศ

ชาย หญิง

1.2 อายุ

ไม่เกิน 20 ปี 21-40 ปี
 41-60 ปี 61 ปีขึ้นไป

1.3 ระดับการศึกษา

ไม่ได้เรียน ต่ำกว่าปริญญาตรี
 ปริญญาตรีหรือเทียบเท่า สูงกว่าปริญญาตรี

1.4 การนับถือศาสนา

พุทธ คริสต์
 อิสลาม อื่นๆ (โปรดระบุ).....

1.5 อาชีพ (ตอบได้มากกว่า 2 ข้อ)

นักเรียน / นักศึกษา
 เกษตรกรรม (โปรดระบุ).....
 รับจ้างทั่วไป (โปรดระบุ).....
 ค้าขาย (โปรดระบุ).....
 รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ (โปรดระบุ).....

() อุตสาหกรรมในครัวเรือน (โปรดระบุ).....

1.6 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

() ไม่เกิน 2,000 บาท () 2,001–6,000 บาท

() 6,001–10,000 บาท () 10,000 บาทขึ้นไป

1.7 ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน

() ไม่เกิน 10 ปี () 11–30 ปี

() 31–50 ปี () 51 ปีขึ้นไป

1.8 สิทธิ/ลักษณะการครอบครองบ้าน/อาคารปัจจุบัน

() เป็นเจ้าของ () เช่า

() อยู่ฟรี () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 การทำกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน และมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

2.1 กิจกรรมและการใช้พื้นที่ต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถจับต้องมองเห็นได้ (Tangible Cultural Heritage) เหล่านี้อย่างไร โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในตาราง (ทำเครื่องหมายได้มากกว่า1ช่อง)

ลำดับที่	กิจกรรม	มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้																				
		สถานที่ประกอบกิจกรรม														มีความสำคัญ	ไม่มีความสำคัญ	ควรรักษาไว้	ไม่ควรรักษาไว้			
		วัดทางหมู่	พระธาตุปางหมู	หอเจ้าเมือง	เสาโบราณ	ป่าชุมชน	เหมืองฝาย	ลำน้ำป่าอ	ลำน้ำเม้ง	เสียบ่ด	ห้องเจ้า	เม็ง	สวน ไร่ นา	ห้วยจ้อง	ตมบึงหมูบ้าน					ริมตมบึงหมูบ้าน	โรงเรียน	ที่สร้างรางปลา
1	งานบุญ ทำบุญ																					
2	งานประเพณี12 เดือน																					
3	ความเชื่อกับสิ่งเหนือธรรมชาติ																					
4	ทำสวน ทำไร่ ทำนา																					
5	เลี้ยงสัตว์ หาฟืน																					
6	พักผ่อนหย่อนใจ																					
7	พบปะพูดคุยเพื่อนบ้าน																					
8	เรียนรู้ภูมิปัญญาโต																					
9	การศึกษา																					
10	ท่องเที่ยว																					
11	ค้าขาย																					
12	อุตสาหกรรมในครัวเรือน																					
13	งานศพ																					
14	อื่นๆ																					

2.3 มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนในส่วนของที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่

() ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

() มีการเปลี่ยนแปลง (โปรดระบุ).....

2.4 มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนในส่วนของที่จับต้องได้ (tangible Heritage) มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมหรือไม่

() ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

() มีการเปลี่ยนแปลง (โปรดระบุ).....

2.5 การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในชุมชนจากอดีตถึงปัจจุบัน

() ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

() มีการเปลี่ยนแปลง (โปรดระบุ).....

2.6 ข้อเสนอแนะการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจับต้องมองเห็นได้ (Tangible Cultural Heritage).....

2.7 ข้อเสนอแนะการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage).....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

3.1 สถานะภาพในชุมชนของท่านคือ

() สมาชิกชุมชน () สมาชิกกลุ่มหรือองค์กรในชุมชน

() กรรมการชุมชน () ผู้นำชุมชน

() อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3.2 ภายในพื้นที่ชุมชนมีการจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่

- () ไม่มีการจัดกิจกรรม
- () มีการจัดกิจกรรม (โปรดระบุ).....

3.3 ภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

- () ไม่มีการจัดกิจกรรม
- () มีการจัดกิจกรรม (โปรดระบุ)
 - () การจัดเวที/การประชุม/การสัมมนาเพื่อให้ข้อมูล/การแลกเปลี่ยนข้อมูล/การวิเคราะห์ข้อมูล/การแสดงความคิดเห็น (โดยผู้นำชุมชน/หน่วยงานราชการ/กลุ่ม/องค์กรที่มีอยู่)
 - () การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ สู่ชุมชน
 - () การแจ้งข้อมูลโดยผ่านทางผู้นำชุมชน/หน่วยงานราชการ/กลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ
 - () อื่นๆ (โปรดระบุ).....

3.4 บุคคล/องค์กรชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการมรดกวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน

- () ไม่มีบทบาท
- () มีบทบาทในการจัดกิจกรรม (โปรดระบุ ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
 - () คณะกรรมการหมู่บ้าน
 - () ผู้นำชุมชน (กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน/คณะกรรมการหมู่บ้านอื่นๆ)
 - () ผู้อาวุโสในชุมชน
 - () พระสงฆ์
 - () ครู
 - () เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล
 - () หัวหน้าองค์กรชุมชน

3.5 ลักษณะการมีส่วนร่วมของท่านในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- () การเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นในชุมชน
- () การเข้าร่วมในการตัดสินใจโดยเป็นคณะกรรมการชุมชน
- () การให้การสนับสนุนช่วยเหลือด้านอุปกรณ์ ปรึกษาทรัพย์สิน
- () การเข้าร่วมจัดกิจกรรมหรืองานประเพณีในชุมชน
- () ไม่เคยเข้าร่วมเลย
- () อื่นๆ โปรดระบุ.....

3.6 ในชุมชนของท่านมีการจัดตั้งองค์ชุมชนทางวัฒนธรรมหรือไม่

() ไม่มีการจัดตั้งองค์ชุมชน

() มีการจัดตั้งองค์ชุมชน (โปรดระบุ).....

3.7 ท่านคิดว่าองค์ชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนมีบทบาทในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมหรือไม่

() ไม่มีบทบาท

() มีบทบาท (โปรดระบุ).....

3.8 ประโยชน์ของการรวมกลุ่ม/องค์กร บทบาทและความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

() ไม่มีบทบาท

() มีบทบาทการจัดกิจกรรม

() มาก

() ปานกลาง

() น้อย

3.9 ปัญหาของชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

() ไม่มีปัญหา

() มีปัญหา (โปรดระบุ).....

3.10 ท่านคิดว่าควรสนับสนุนส่งเสริมองค์ชุมชนเหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไปหรือไม่

() ควร เพราะ.....

() ไม่ควร เพราะ.....

3.11 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอนาคต.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่ท่านให้ความร่วมมือ

6.3 ด้านสังคม.....

6.4 ด้านสิ่งแวดล้อมชุมชน.....

7. สภาพพื้นที่ชุมชนปัจจุบันและปัญหาที่พบในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนแนวทางในการแก้ไขปัญหา

7.1 สภาพพื้นที่ปัจจุบัน.....

7.2 ปัญหาที่พบภายในพื้นที่ชุมชน.....

7.3 แนวทางในการแก้ไขปัญหา.....

8. วิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

9. กิจกรรมและลักษณะของกิจกรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

9.1 กิจกรรมภายในชุมชนที่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ

- ชื่อกิจกรรม.....สถานที่ทำกิจกรรม.....

- ความเป็นมาของกิจกรรม.....

.....

.....

.....

- การเปลี่ยนแปลงและสภาพปัจจุบันของกิจกรรม.....

.....

.....

.....

9.2 กิจกรรมทั่วไปภายในชุมชน

- ชื่อกิจกรรม.....สถานที่ทำกิจกรรม.....

- ความเป็นมาของกิจกรรม.....

.....

.....

.....

- การเปลี่ยนแปลงและสภาพปัจจุบันของกิจกรรม.....

.....

.....

.....

10. ความเชื่อที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

.....

.....

.....

.....
.....
.....
.....

11. องค์การชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนมีองค์กรใดบ้าง

11.1 องค์การชุมชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ (เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ).....

.....
.....
.....

11.2 องค์การชุมชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ.....

.....
.....
.....

12. องค์การชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนมีบทบาทอย่างไรในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

.....
.....
.....

13. แนวทางในการจัดการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน

.....
.....
.....

.....
.....
.....

แบบสำรวจภาคสนาม
การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู
ตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การสำรวจพื้นที่ในภาคสนาม (Field Survey) ของชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน โดยทำการตรวจสอบสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันประกอบกับการสังเกตในลักษณะภาพรวมของพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่ชุมชน โดยทำการรวบรวมข้อมูลลงบนแผนที่ดิจิทัล (GIS) ที่ได้สร้างขึ้นจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปีล่าสุด คือปี พ.ศ.2551 เพื่อนำไปเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศในอดีต คือปี พ.ศ.2541 ซึ่งมีขอบเขตดังนี้

ประเภทข้อมูลที่สำรวจ	ผลการสำรวจ	แหล่งที่มาของข้อมูล	หมายเหตุ
ขอบเขตพื้นที่ชุมชนและเขตการปกครอง			
1) ขอบเขตพื้นที่ชุมชน - ทิศเหนือ - ทิศใต้ - ทิศตะวันออก - ทิศตะวันตก			
2) เขตการปกครองของชุมชน			
การเข้าถึงพื้นที่ชุมชนแสดงลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน			
1) ลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ชุมชน - ถนนสายหลัก - ถนนสายรอง - ถนนสายย่อย - ทางเท้า			
2) ความเชื่อมโยงโดยรอบพื้นที่ชุมชน			
ระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ชุมชน			

1) การประปา			
2) การไฟฟ้า			
3) โทรศัพท์สาธารณะ			
4) ไปรษณีย์โทรเลข			
5) การกำจัดขยะมูลฝอย			
6) เหมืองฝาย			
ระบบสาธารณูปการในพื้นที่ชุมชน			
1) สถาบันการศึกษา จำนวน.....แห่ง ได้แก่ - - -			
2) การรักษาพยาบาล จำนวน.....แห่ง ได้แก่ - - -			
3) ตลาดสด จำนวน.....แห่ง ได้แก่ - - -			
การใช้ประโยชน์ที่ดินภายในพื้นที่ชุมชน			
1) การใช้ที่ดินเพื่อการอยู่อาศัย แบ่งออกเป็นประเภท ได้แก่ - - -			

2) การใช้ที่ดินประเภทศาสนสถาน แบ่งออกเป็นประเภท ได้แก่ - - -			
3) การใช้ที่ดินประเภทสถานบันการศึกษา แบ่งออกเป็น..... ประเภท ได้แก่ - - -			
4) การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม แบ่งออกเป็น..... ประเภท ได้แก่ - - -			
5) การใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์ป่าไม้ แบ่งออกเป็น..... ประเภท ได้แก่ - - -			
6) การใช้ที่ดินโบราณสถานแก่ แบ่งออกเป็น..... ประเภท ได้แก่ - - -			
ลักษณะทางสถาปัตยกรรม			

1) เรือนพักอาศัย - - - - -			
2) เรือนร้านค้า - - -			
3) หอห้องเข้า (ผู้จ้าง) - - -			
4) ศาสนสถาน - - -			
5) สถานที่เกี่ยวกับความ เรือ - - -			
6)			
ลักษณะทางภูมิสถาปัตยกรรม			
1) บริเวณโดยรอบพื้นที่ พักอาศัย			
2) บริเวณโดยรอบศาสน สถาน			
3) บริเวณโดยรอบพื้นที่ เกษตรกรรม			

4) บริเวณโดยรอบถนน ภายในบริเวณพื้นที่ชุมชน			
ลักษณะทางเศรษฐกิจภายในพื้นที่ชุมชน			
1) ร้านค้า จำนวน.....แห่ง - -			
2) โรงสี จำนวน.....แห่ง - -			
ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ประชากร			
1) ลักษณะทางสังคม			
2) ลักษณะประชากร			
3) ความสัมพันธ์ของพื้นที่ ชุมชนกับพื้นที่โดยรอบ			
การจัดองค์กรชุมชนในพื้นที่ชุมชน			
1) ด้านการปกครอง แบ่งออกเป็น.....ด้าน ได้แก่ - -			
2) ด้านการปฏิบัติงาน เพื่อส่วนรวม แบ่งออกเป็น.....ด้าน ได้แก่ - -			

แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู
ตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การสังเกตการณ์ (Observation) ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จะเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนภายในชุมชนที่ยังคงมีความผูกพันกับธรรมชาติสภาพแวดล้อม และรักษาสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมไทยใหญ่อดั้งเดิมเอาไว้ คือ

ประเด็นในการสังเกตการณ์	ช่วงเวลาในการทำกิจกรรม	รายละเอียดของกิจกรรม	หมายเหตุ
ส่วนที่ 1 กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการเคารพศรัทธาในบางสิ่งของผู้คนในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู แบ่งออกเป็น 3 ส่วน			
1.1 ความเคารพในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ			
1) กาบขอมอู (ตานข้าวใหม่)			
2) กาบขอมบุญเจ้าบุญเข้ากรรม			
3) หลู้ข้าวหย่ากู่			
4) ตำนก่องไหลพารา			
5) ปอยสำอาง			
6) ต่างขอมต่อไหลง			
7) ขึ้นจองปีใหม่			
8) กันต่อเจ้าเมือง			
9) ปอยจำก๊ะ หลู้ปอยจำก๊ะ			
10) ปอยจำก้อก			

11) แห่งจงพารา			
12) ปอยย่องจืด			
13) ปอยหลู่สำกาน			
14) ปอยบอกไฟ			
15) งานดับไฟเตน			
16) กระทงล่องผ่องไต			
17) ปอยมั่งกะปา			
18) แขนขอมโก่จา			
19) วันวานปะลึก			
20) ต่างขอมต่อเจ้าเม็ง			
21) ต่างขอมต่อท้าวทั้ง4			
22) ถือศีลนอยอง			
23) อื่นๆ			
24)			
1.2 ความเคารพในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์			
1) กั้นต่อพระสงฆ์			
2) กั้นต่อผู้อาวุโส			
3) ถวายข้าวพระสงฆ์ ตอนเช้า			

4) อื่นๆ			
5)			
1.3 ความเคารพในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์			
1) ต่างขอมต่อต้นไม้ใหญ่			
2) ต่างขอมต่อพื้นที่ เกษตรกรรม			
3) ต่างขอมต่อแม่น้ำ			
4) ต่างขอมต่อเหมืองฝาย			
5) อื่นๆ			
6)			
ส่วนที่2 กิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เป็นกิจกรรมที่ไม่ได้เกิดจากความเคารพศรัทธา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน			
1) การทำเกษตรกรรม			
2) การทำอุตสาหกรรมใน ครัวเรือน			
3) เทียวพูดคุยกับเพื่อน บ้านใกล้เคียง			
4) อื่นๆ			
5)			
ส่วนที่3 บทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยแบ่งกลุ่มในการทำกิจกรรม ออกเป็น 3 ส่วนดังนี้			
3.1 องค์กรชุมชนในด้านการปกครอง			
1) กำนัน (เหง)			
2) หัวหน้าปึกอก			

3.2 องค์การชุมชนในด้านการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม			
1) จอชอุปะกำ			
2) จเร			
3) ปู่เจ้าเม็ง			
4) แก่ฝาย			
5) สล่ำ			
6) สล่ำสอ			
7) บ้อมจันตา			
8) กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่			
9) กลุ่มแม่บ้าน			
10) กลุ่มหนุ่มสาว			
3.2 องค์การชุมชนในด้านการประกอบอาชีพ			
1) กลุ่มเกษตรกรผู้ทำนา			
2) กลุ่มถักนุ่งผ้า			
3) กลุ่มแปهل่อ-แปจ้อ			
4) กลุ่มน้ำมันงา			
5) กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า			

ภาคผนวก ข

รายละเอียดของงานประเพณีห่าสี่สิบสองที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา

เดือน 1 เหลินแก้ง (ธันวาคม) เป็นช่วงที่มีการเก็บเกี่ยวข้าวในท้องนาเสร็จเรียบร้อยแล้วผู้คนในชุมชนก็จะทำบุญถวายข้าวใหม่ที่สืบทอดมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน เรียกว่า กาบหอมอู เป็นการถวายข้าวใหม่แต่พระภิกษุสงฆ์ที่วัดและนำข้าวสารบางส่วนที่ได้จากการเก็บเกี่ยวไปให้ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ในชุมชน นอกจากนี้ก็จะมีการทำบุญหลูข้าวปุก ซึ่งเป็นข้าวที่ตำคลุกกับงาดำและเกลือ รับประทานกับน้ำอ้อย การหลูข้าวปุกนั้นผู้คนในชุมชนจะรวมตัวกันทีละ 5-10 ครัวเรือนทำการหลูแล้วนำไปถวายพระที่วัดแล้วแจกจ่ายเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน เชื่อกันว่าจะทำให้การทำงานปีต่อไปได้ผลมากและได้บุญกุศลมาก

เดือน 2 เหลินกำ (มกราคม) หลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จนำข้าวเข้าใส่หียงอ่เข้าเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้คนในชุมชนบางส่วนก็เตรียมพื้นที่สำหรับปลูกถั่วเหลือง กระเทียม และงา เป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมหรือเข้ากรรม เรียกว่า ลองกำ พระสงฆ์จะออกไปเข้าปริวาสกรรมที่ป่าช้าหรือป่าในกระต๊อบฟางข้าว ซึ่งชาวบ้านจะเป็นผู้จัดเตรียมสถานที่ให้ ผู้เฒ่าผู้แก่จะเข้าร่วมถือศีล 8 เป็นระยะเวลา 5-7 วัน พระทุกรูปจะเข้าร่วมพิธีสวดกรรมฐานเป็นประจำทุกคืน ในช่วงเวลาที่พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมผู้คนในชุมชนก็จะร่วมทำบุญตักบาตรถวายอาหารเช้าและเพลเป็นประจำทุกวัน ปัจจุบันการลองกำ 3 ปีจะทำต่อครั้งและทำต่อเนื่องกันเป็นเวลา 3 ปี นอกจากนี้ในเดือนนี้ ผู้คนไทยใหญ่จะไม่นิยมทำการมงคลใดๆ ทั้งสิ้น ข้าวที่เก็บไว้ในเยกก็จะไม่นำออกมาจากเยก

เดือน 3 เหลินสาม (กุมภาพันธ์) ผู้คนในชุมชนจะดูแลไร่ถั่วเหลือง กระเทียม งา ในเดือนนี้จะมีอากาศที่หนาวเย็นมาก การจัดงานปอยหลูข้าวห่ากุ หรือทำบุญข้าวเหนียวแดง นิยมทำกันระหว่างวันขึ้น 1 ค่ำถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 โดยนำข้าวเหนียวมานึ่ง เคี้ยว น้ำอ้อยใส่ ข้าวเหนียวที่นึ่งคนให้เข้ากันโรยด้วยมะพร้าวขูด ถั่วลิสงต้ม กะทิ งาคั่ว ผู้คนในชุมชนทั้งหมดจะรวมตัวกันกวานข้าวห่ากุกันที่วัด เมื่อทำเสร็จแล้วก็จะมีการนำไปถวายพระสงฆ์ ส่วนที่เหลือก็จะนำไปแจกจ่ายผู้คนในชุมชนโดยทั่วถึงกัน เรียกกันว่า ตานข้าวห่ากุ โดยเชื่อกันว่าจะได้บุญกุศลมาก และในเดือนสามก็จะม้งงานปอยก่องโหล หรือการทำบุญถวายก่องโหลพารา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ผู้คนในชุมชนก็จะนำพินที่หามาได้จากป่าหลังละท่อนสองท่อนมารวมตัวกันที่วัดแล้วมารวมกันเป็นกองๆ จัดซ้อนกันโดยลักษณะมา (ช่างไม้) ให้เป็นรูปเจดีย์ ประดับตกแต่งด้วยกระดาษสีและโคมกระดาษ ควบคู่กับต้นแปก (ต้นเกี๋ยะ) พอทำพิธีถวายก่องโหลแต่พระพุทธรเจ้าเสร็จก็จะทำการจุดก่องโหล เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เชื่อกันว่าเป็นการรับเสด็จพระพุทธรเจ้าจากสวรรค์เพื่อลงมาเทศนาสั่งสอนผู้คนและให้ความอบอุ่นแก่โลกมนุษย์

เดือน 4 เกลินสี่ (มีนาคม) ผู้คนในชุมชนจะดูแลดวงหว่าไร้วัวเหลือง บางคนก็เก็บเกี่ยวกระทียม นำไปรักษาเอาไว้เพื่อบริโภคและจำหน่าย ในเดือนนี้จะม้งานประเพณีที่ยิ่งใหญ่และสำคัญสำหรับคนไทยใหญ่ คือ ปอยส่างลอง หรือการบวชสามเณรตามประเพณีไทยใหญ่ จะทำกันในช่วงเดือนสี่ถึงเดือนห้า ก่อนการจัดงานประมาณ 15 วัน จะมีการประชุมกันที่วัดปางหมู โดยมีพระสงฆ์ ผู้เฒ่าผู้แก่ บิดามาตา ญาติของผู้ที่จะบวช และผู้นำชุมชนอื่นๆ ตกลงร่วมกันในการบวชส่างลองปีละกี่องค์ และจะมีการจัดพิธีกรรมอย่างไร ขบวนส่างลองจะเป็นแบบไหน ใครเป็นผู้ที่ดูแลรับผิดชอบงานในแต่ละด้าน เหตุที่ต้องมีการจัดพิธีกรรมร่วมกันของผู้คนในชุมชนก็คือ เป็นงานที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก การร่วมกันเป็นเจ้าภาพหลายคนพร้อมกันก็จะช่วยประหยัดเงินไปได้มาก งานปอยส่างลองมีกำหนดการจัดงานทั้งหมด 3 วัน ในวันแรกจะเป็นการรับส่างลอง เด็กชายที่เข้าพิธีจะได้รับการโกนศรีษะและแต่งกายแบบพม่า จะมีการแห่ส่างลองไปตามหมู่บ้านเพื่อไปบอกกล่าวและกัณฑ์ต่อ (ขอขมา) โดยเริ่มจากพระสงฆ์ที่วัด เจ้าเมือง บ้านผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน และบ้านญาติที่นับถือ วันที่สองจะแห่ส่างลองร่วมกับครัวหลู่ (เครื่องไทยทาน) ไปตามถนนในหมู่บ้านแล้วนำกลับมารวมกันที่วัด วันสุดท้ายก็จะแห่ส่างลองไปตามถนนสายต่างๆ ในหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงเวลากลางคืนก็จะมีงานฉลองรื่นเริงและแสดงของคนโต เช่น จ๊าดโต รำนก รำโต นอกจากนี้ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 จะมีการประกอบพิธีกรรม ต่างขอมต่อไหลงหรือการถวายข้าวมธุปายาสเป็นพุทธบูชา (ในรอบหนึ่งปีการต่างขอมต่อไหลงจะนิยมทำกัน 5 ครั้ง คือ ในวันเพ็ญเดือน 4 , 6 , 10 ,11 และ12) โดยในตอนกลางคืนของวันขึ้น 14 ค่ำ จะมีการจัดเตรียมขัตรีชาติที่ใช้นั่งข้าว ผู้ที่ทำการนั่งข้าวได้แก่หญิงสาวที่บริสุทธิ์หรือผู้เฒ่าผู้แก่ที่ถือศีล 8 เมื่อนั่งข้าวสุกแล้วจะนำมาปั้นเป็นก้อนเล็กๆ ทาด้วยเนยและน้ำผึ้งจำนวน 49 ก้อน รุ่งเช้าประมาณตีห้า เจ้าอาวาสวัดจะทำพิธีถวายข้าวนี้แด่พระพุทธรองค์ จากนั้นก็จะทำการเลี้ยงภัตตาหารเช้าแก่พระภิกษุสงฆ์

เดือน 5 เกลินห้า (เมษายน) ผู้คนในชุมชนก็จะทำการเก็บเกี่ยวถั่วเหลือง นำถั่วเหลืองไปโม่ เพื่อเก็บไว้ใช้และแปรรูปเป็นถั่วเน่าแผ่นไว้บริโภคและจำหน่าย ในเดือนนี้เป็นช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นงานประเพณีที่สำคัญของคนไทยใหญ่ เรียกว่า การทำบุญขึ้นจอบปีใหม่ ระยะเวลาในการจัดงานมีประมาณ 2-3วัน นอกจากจะมีงานพิธีในวันสังขารล่อง วันเนาวัน พญาวันแล้ว ยังมีกระบวนการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่และผู้เฒ่าผู้แก่แล้ว ยังได้มีการกัณฑ์ต่อ (ขอขมา) ในสิ่งที่ได้กระทำผิดไปในช่วงเวลาที่ผ่านมาและขอพรจากผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อเป็นสิริมงคล โดยเริ่มจากการกัณฑ์ต่อผู้อาวุโสในชุมชนก่อน จากนั้นก็จะรวมตัวกันที่วัดแล้วขับไปเป็นขบวนไปกัณฑ์ต่อยังหมู่บ้านในตำบลอำเภอเมืองแม่ฮ่องสอนก่อน จากนั้นก็จะไปกัณฑ์ต่อในอำเภอขุนยวม คือ บ้านเมืองปอน และบ้านต๋อแพ ขณะเดียวกันหมู่บ้านอื่นๆก็จะมากัณฑ์ต่อกันที่วัดปางหมูด้วย โดย

ผู้คนในชุมชนก็จะมารวมตัวกันที่วัด เตรียมอาหารคาวหวานต่างๆ เพื่อต้อนรับขนวนกันตอของ ผู้คนต่างชุมชนที่จะมาถึง เมื่อกันตอผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในชุมชนและชุมชนต่างๆเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะมีการกันตอพระสงฆ์ในหมู่บ้าน เพื่อเป็นการเชิญพระสงฆ์ให้จำวัดเป็นที่พึ่งของชาวบ้านต่อไป ถ้า ไม่กันตอพระสงฆ์รูปไหนพระรูปนั้นก็ไม่มีสิทธิ์จำวัดปางหมูต่อไป เพราะผู้คนในชุมชนไม่ต้องการ

เดือน 6 เถลิงหก (พฤษภาคม) ในเดือนนี้จะมีการขุดรอกเหมืองฝายที่ส่งน้ำเข้ามา เนื่องจากฝายในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงเป็นฝายไม้หรือฝายคอกหมูอยู่ จำเป็นต้องมีการขุดรอก และซ่อมแซมเหมืองฝายเป็นประจำทุกปี หลังจากการกันตอเสร็จสิ้น ก็จะมีการทำบุญหมู่บ้าน หรืองานวานปะลึก ณ บริเวณหอเจ้าเม็งและสาใจบ้านของชุมชน มีการเช่นสังเวจเจ้าเม็งและเสาะ ใจบ้าน และส่งสะตวงหรือกระทงสะเดาะเคราะห์ไปตามทิศทางต่างๆทั้ง 8 ทิศ วันที่ทำพิธีกรรม จะเลือกเอาวันทูนและตรงกับวันพฤหัสบดี ในช่วงเวลาเช้าจะมีการลงทรงเจ้าเม็ง เพื่อให้ศิลาให้พร ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน และว่ากล่าวตักเตือนผู้คนในชุมชนให้ประพฤติตนในทางที่ดี ผู้ที่ทำการลง ทรงนั้นจะเป็นผู้หญิงที่มีฝีมือหมั่นทำนั้น พอในช่วงเวลาบ่ายผู้คนในชุมชนก็จะนำหม้อหรือถังน้ำ ใส่น้ำแช่ผักส้มป่อย ทวาย พืชมงคล 7 ชนิด และตาแหล่รูปดาวที่สานทั้งหมด 7 ชั้น ใช้ใบหญ้า คาร้อยตาแหล่ แล้วนำมาวางไว้ในสถานที่ที่จัดไว้เพื่อทำพิธี เพื่อให้พระสงฆ์ทำพิธีปลุกเสก ใน ระหว่างการทำพิธีปลุกเสกนั้นจะห้ามผู้คนเข้าและออกหมู่บ้านเป็นอันขาด เมื่อเสร็จพิธีแล้วใน ช่วงเวลาเย็นผู้คนในชุมชนก็จะนำเอาทรายโรยรอบตัวบ้าน จากนั้นนำตาแหล่มาผูกไว้บริเวณ หน้าบ้าน ผู้คนในชุมชนมีความเชื่อว่าผู้คนในชุมชนจะอยู่หลีกินหวาน (อยู่เย็นเป็นสุข) แคล้ว คลาดปลอดภัยจากสิ่งต่างๆที่ไม่ดี ส่วนตาแหล่นั้นในตอนเย็นก็จะนำทรายไปหว่านรอบตัวบ้าน แล้วมัดตาแหล่บริเวณหน้าบ้าน เพื่อป้องกันภูตผีและสิ่งชั่วร้ายที่จะเข้าสู่บ้าน

นอกจากนี้ ในเดือน 6 ก็จะมีปอยห่าน้ำ ประกอบด้วยงานปอยย่อยๆ 2 งาน คือ งานปอยจำดี ในช่วงก่อนวันที่จะมีการทำปอยจำดีผู้คนในชุมชนจะไปช่วยกันขนทรายจากบริเวณ ริมแม่น้ำปายมาก่อเป็นเจดีย์ทราย ประดับด้วยธงและฉัตรอันเล็กๆ ที่ทำมาจากกระดาษหลากสี ให้มีสีสันสวยงาม มีการจักรตอกเป็นราชวัตรชั้นเป็นสี่เหลี่ยมกันเป็นชั้นๆ เหมือนกับเจดีย์ ในตอน เช้าผู้คนในชุมชนก็จะนำก๊อกขอมตอ คือการนำเอาไปตองพับเป็นรูปสี่เหลี่ยมเล็กๆ ใส่ข้าวสวย ขนหม้อมตอ ผลไม้ ไปบูชาเจดีย์ทราย ในตอนสายๆก็จะมีการदानเจดีย์ทราย พอในตอนบ่ายก็ จะนำบอกไฟขึ้นมาจุด เพื่อเตือนให้ขุนสิลยา หรือพระอินทร์ว่าอย่าลืมหาดาลให้ฟ้าฝนตกต้อง ตามฤดูกาลและนำทำอุคมสมบูรณ

เดือน 7 เถลิงเจ็ด (มิถุนายน) เป็นช่วงที่ผู้คนในชุมชนต้องเตรียมที่นา ขุดรอก ซ่อมแซมเหมืองฝาย และเตรียมเครื่องมือทางการเกษตรกรรมก่อนการทำนา การขุดรอกและ ซ่อมแซมเหมืองฝายจะกระทำเป็นประจำทุกปี เนื่องจากฝายที่ใช้อยู่ในพื้นที่ชุมชนยังคงเป็นฝาย

คอกหมู หรือฝายไม้อยู่ เมื่อใช้ไปนานๆ ก็จะมีผู้พัง ผู้คนในชุมชนก็จะไปตัดไม้จากป่าชุมชนเพื่อนำมาซ่อมแซม เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว ก็จะมีพิธีกรรมเลี้ยงผีเจ้าฝาย เพื่อบอกกล่าวก่อนการดำนา เพื่อให้หน้าทำอุดมสมบูรณ์และนาได้ผลผลิตที่อุดมสมบูรณ์

เดือน 8 เกลินแปด (กรกฎาคม) ผู้คนในชุมชนก็จะถกกกล้า ปักกล้าดำนากันในเดือนนี้จะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา จะมีปอยจำก๊ะ คือ ผู้เฒ่าผู้จะมีการไปจำศีลที่วัด ในพระผู้คนในชุมชนก็สลับกันเป็นเจ้าภาพจะนำน้ำส้ม น้ำหวาน ไปถวายพระและผู้ที่ย้ำศีล ที่เรียกว่า พ่อศีลแม่ศีล พร้อมกับขอมิมนต์พระภิกษุสงฆ์และสามเณร เชิญผู้ที่ย้ำศีลรับประทานอาหารในวันรุ่งขึ้นอีกวันหนึ่ง หรือมีการแจกข้าวห่อแก่ผู้ที่ย้ำศีล เรียกว่า หลูปอยจำก๊ะ เชื่อกันว่าจะได้บุญกุศลมาก

เดือน 9 เกลินเก้า (สิงหาคม) เป็นช่วงฤดูการทำนา ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะออกไปทำนาตั้งแต่ฟ้าสางจนมืดค่ำ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะไปส่งข้าวที่วัด ในเดือนนี้จะมีประเพณีปอยจำกอก คือ การกำหนดเวรส่งข้าวพระ โดยจะนัดหมายและหมุนเวียนในแต่ละปีอกบ้านสลับเปลี่ยนกันไป เพื่อแบ่งเบาภาระในการส่งข้าวพระ

เดือน 10 เกลินสิบ (กันยายน) ในเดือนนี้ข้าวจะเริ่มยืนต้น ผู้คนในชุมชนก็จะดูแลนาและสวนของตน ในวันพระขึ้น 15 ค่ำ และแรม 14 ค่ำ ผู้คนในชุมชนจะมีการทำบุญชอมต่อไหลง คือ การถวายข้าวมธุปายาส ก่อนวันพระผู้คนในชุมชนจะเตรียมผลไม้ ขนมหวานนานาชนิด ข้าวสาร ดอกไม้ จัดใส่ถาดแล้วนำไปรวมกันที่วัด ช่วยกันจัดตั้งวางบนโต๊ะถวายพระประธาน เข้าวันถวายพระสงฆ์จะทำพิธีอนุโมทนา มีการถวายเครื่องไทยทานแด่พระสงฆ์ มีการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงานและเชิญคนแก่จากหมู่บ้านอื่นมารับเลี้ยง มีความเชื่อที่ว่า อานิสงส์แห่งการทำบุญนี้จะส่งผลให้มีผลผลิตทางการเกษตรมาก

เดือน 11 เกลินสิบเอ็ด (ตุลาคม) เป็นช่วงที่ข้าวตั้งท้อง ผู้คนในชุมชนก็จะดูแลนาและสวนของตน ตรงกับช่วงเทศกาลออกพรรษา จะเริ่มด้วยงานแสนชอมโกจำ หรือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้วในรอบปีที่ผ่านมา โดยเชื่อกันว่าช่วงเวลาก่อนออกพรรษาประมาณ 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็นช่วงที่วิญญาณของคนตายคอยจะได้รับการปลดปล่อยให้มารอรับส่วนบุญส่วนกุศลที่ญาติพี่น้อง พ่อแม่ สามี ภรรยา และลูกหลานทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ เมื่อมีการทำบุญผู้ที่ล่วงลับไปแล้วจะได้รับผลบุญ บุญกุศลก็จะส่งให้ผู้ตายไปเกิดในภพที่ดีกว่า ผู้ที่ทำบุญก็จะได้รับบุญกุศลด้วย ส่วนวิญญาณของผู้ตายที่ไม่มีญาติพี่น้องทำบุญให้ ก็จะกลับไปด้วยความผิดหวังและสาปแช่งต่างๆ การทำบุญแสนชอมโกจำนี้จะไปทำบุญกันที่วัด ซึ่งมีระยะเวลาที่ทำบุญเพียง 15 วัน และในช่วงเทศกาลออกพรรษา จะเริ่มตั้งแต่วันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 จะมีการถวายจองพารา หรือราสารพระ ที่จำลองขึ้นเพื่อรับ

เสด็จพระพิรุณเจ้าที่เสด็จจากการโปรดพระมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ในวันออกพรรษานี้จะมีงานทั้งเวลากลางวันและกลางคืน โดยตอนกลางวันจะมีพิธีสงฆ์ที่วัด ตอนบ่ายก็จะมีขบวนแห่จองพาราของหมู่บ้านไปตามถนนแล้วไปสิ้นสุดที่วัด ในขบวนแห่จะมีการตีฆ้อง กลอง ฉาบ และการรำรำตามวัฒนธรรมไต เช่น รำนก รำโต อยู่ในขบวนด้วย สร้างความสนุกสนานให้กับผู้คนในชุมชนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ผู้คนในชุมชนก็จะทำการนำจองพารามาตั้งไว้บริเวณบ้านแต่ละหลัง และบูชาจองเป็นระยะเวลา 7 วัน 7 คืน เพื่อรับเสด็จพระพุทธรเจ้า ซึ่งส่วนใหญ่ผู้คนในชุมชนจะหันหน้าจองไปในทิศตะวันออกอันเป็นทอสมงคลตามความเชื่อของคนไทยใหญ่ นอกจากนี้ยังมีพิธี หล่อเตนแหง หรือมีการถวายเทียนเป็นพุทธบูชา โดยจุดเทียนบริเวณหิ้งเทียนหน้าวิหาร เจดีย์ในวัด หอเจ้าเมิง เสาใจบ้าน และบริเวณบ้านของตน นอกจากนี้จะมีการจุดเทียนแล้วผู้คนในชุมชนก็จะนำไม้แปก (ไม้เกียะ) มาจุดที่วัดและศาลเจ้าเมืองไปพร้อมๆกัน เสร็จจากงานออกพรรษาก็จะมีการกั้นต๋อเหมือนเดือนห้า

เดือน 12 เหลินสิบสอง (พฤศจิกายน) เป็นช่วงที่ข้าวออกรวงเหลืองเต็มที ผู้คนในชุมชนก็จะเริ่มทยอยเก็บเกี่ยวข้าว ซึ่งผู้คนในชุมชนยังคงมีการลงแขกเกี่ยวข้าวหรือเอามือกันอยู่ในเดือนจะตรงกับเทศกาลลอยกระทง ผู้คนในชุมชนจะมีการทำส่งอุ๊ยปัก หรือกระทงล่องผ่องไตนิยมจัดงานขึ้นในช่วงเวลาขึ้น 15 ถึง ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 12 และลอยบูชาพระอุปคุตในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ก่อนการจัดงานจะมีการประชุมปรึกษาหารือ แต่งดาเครื่องไทยธรรม และช่วยกันทำส่งอุ๊ยปัก กระทงอุ๊ยปักนำไม้ไผ่มาผูกเป็นแพ ตรงกลางยกพื้นขึ้นทำเป็นปราสาทเป็นยอดฉัตรแหลม นำกระดาศมาฉลุเป็นลวดลายหมอกนอนเคอ (ลายเครือเถา) ฆัตราขั้วตรทั้งสี่ด้าน ตรงมุมปักหน่อกล้วยหน่ออ้อย ตรงกลางปราสาทมีคร้วหลู (เครื่องไทยธรรม) และรูปพระอุปคุตมามาวางตรงกึ่งกลางปราสาท ถึงเวลาก็จะแห่ไปยังแม่น้ำในช่วงเวลากลางคืนก่อนเที่ยงคืน ในเดือนนี้ก็มี ปอยหลู่ส่งگان หรือการถวายผ้าจีวรซึ่งผู้คนในชุมชนจะนำจีวรไปถวายยังพระสงฆ์ในหมู่บ้าน และตามวัดต่างๆ ในหมู่บ้านใกล้เคียง และโยมของภิกษุสามเณรก็จะนำจีวรไปถวายแก่ลูกๆ ของตน และมีการเปลี่ยนผ้าจีวรที่ห่มพระพุทธรูปด้วย

ภาคผนวก ค

“ภาษาไทยใหญ่และความหมาย”

ภาษาไทยใหญ่	ความหมาย
กยองจองปางหมู	วิหารวัดปางหมู
ก๊อกชอมต๋อ	กระทงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
กองมู	เจดีย์
กั้นตอ	การขอขมาผู้เฒ่าผู้แก่
ซันจองปีใหม่	วันสงกรานต์
ซันไหล	บันไดบ้าน
แข่งน้ำ	หิ่งหม้อน้ำ
แข่งพารา	หิ่งพระ
ควาย	มาตราวัด (1ควาย = 28 ลิตร)
ควิวหลู่	เครื่องปัจจัยไทยทาน
แก๊บ	มุกหลังคา
จาน	ชานบ้าน
จเร	ผู้เชี่ยวชาญในการอ่านคัมภีร์ไทยใหญ่
จอง	วัด
จองปางหมู	วัดปางหมู
จองป้ายหล้อย	พระธาตุปางหมู
จองตก	วัดร้างท้ายชุมชน
จองห่าง	วัดร้าง
จองอุปตะก่า	คหบดี
เจ้าบุญ	พระสงฆ์
เจ้าส่าง	สามเณร
ตันแปก	ตันเกียะ
ตะก่าจอง	ศรัทธาวัด
ต่างชอมต๋อ	การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เตน	เทียนไข
ถือศีลนอนจอง	การไปจำศีลที่วัด
เถียงนา	เถียงนา หรือกระท่อมกลางทุ่งนา

ภาษาไทยใหญ่	ความหมาย
ไถ่ยาว	ถั่วฝักยาว
ปอกไฟ	บั้งไฟ
ป๊อกบ้าน	กลุ่มบ้าน เป็นการจ้ดกลุ่มบ้านภายในพื้นที่ชุมชน
ปอยเหลิงสิบเฮ็ด	วันออกพรรษา
ปาว	ประกาศ
ปู้จอง	ผู้ดูแลความเรียบร้อยภายในวัด
ปู้แค้น	กำนัน
ปู้เจ้าเมิง	ผู้ดูแลรักษาหอเจ้าเมือง
เปี้ยด	ตะกร้า
แปมือ	การขอแรงจากเพื่อนบ้าน
ฝักเขียว	ตำลึง
พารา	พระพุทธรูป
มะนอย	บวบ
เยข้าว	ยุ้งฉาง
รองชอม	การจัดเตรียมอาหารเพื่อบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ลูก	ห้องนอน
ลักขมา	ช่างไม้
วานปะลิก	การทำบุญหมู่บ้าน
สองมั่งกะหล่า	งานบุญที่จัดขึ้นในพื้นที่ชุมชน
สองไฟ	ครัวไฟ
สงหว่า	ซุ้มประตูวัด
สงอุ๊กปู้ก	กระทงล่องผ่องโต
สิ่ง	คอกวัวคอกควาย
หมากปี้ก	ฝักเขียว
หม่าสา	งานศพ
หล่าส่อ	ประชาสัมพันธ์ชุมชน
หัวหน้าป๊อก	หัวหน้ากลุ่มบ้าน

ภาษาไทยใหญ่	ความหมาย
หอเจ้าเม็ง	เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนในพื้นที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ
หอวานปะลึก	หอทำบุญหมู่บ้าน
ห้องยามแขก	โถงสำหรับรับแขก
เหลิน	เดือน
ฮีดน้ำมันงา	การบดงา
โอดหมอก	กรวยดอกไม้
ฮ่อมริน	รางวัล
ฮ่อมเสา	ช่วงเสา
ฮอลี้ก	การอ่านคัมภีร์ไทยใหญ่
เฮินไต	เรือนพักอาศัยแบบไทยใหญ่
เฮินโหลงต๋อยเหลี้ยว	เรือนพักอาศัยไทยใหญ่แบบจั่วเดียว
เฮินโหลงสองสอง	เรือนพักอาศัยไทยใหญ่ดั้งเดิมแบบจั่วแฝด
เฮินฮิดฮอด	เรือนหลังเล็ก
เฮินฮ้านกำ	เรือนพักอาศัยแบบกึ่งร้านค้า
แฮนชอมโก่จา	ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจิรพันธ์ ทองเจริญ เกิดเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2527 ที่จังหวัดเชียงใหม่ จบการศึกษาจากคณะผลิตกรรมการเกษตร สาขาวิชาเทคโนโลยีภูมิทัศน์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปีการศึกษา 2548 และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2549